

Bifolium

Nieuws over handschriften en oude drukken
ISSN: 0920-9360

Redactie: p/a Mediaevistiek / MRS, Rijksuniversiteit Groningen, Postbus 716, 9700 AS Groningen NL

46

OKTOBER 2005

TER INLEIDING

Najaar en winter 2005 – 2006 brengen een hele reeks belangrijke tentoonstellingen. Naast de inhoudelijk-thematische aanpak in o.m. Amsterdam, Utrecht en Wolfenbüttel, zijn er ook typische boekgebonden exposities, variërend van boekbanden van de vijftiende eeuw tot heden (Antwerpen, Brussel, Keulen) tot boekverluchting (Cambridge, Los Angeles, New York, Parijs), kalligrafica dan wel juist eenvoudige kloosterhandschriften (Amsterdam, Nijmegen, nadien Ter Apel), of over de begindagen van boekdruk en houtsnede (New York, Washington, nadien Neurenberg). Ook worden bijzondere stukken uit bestaande collecties getoond (Apeldoorn, Deventer). Speciale aandacht moet andermaal gevestigd worden op het evenement rond de Gebroeders Van Limburg in Nijmegen, zonder twijfel een van de belangrijkste tentoonstellingen van het jaar. Daar zijn o.m. bladen van *Les Belles Heures* te zien, die na deze expositie – om reden van conservatorische aard – nooit meer in Europa getoond zullen worden.

TENTOONSTELLINGEN

AMSTERDAM, BPH: *Koning Arthur in Nederland* (zie Bif. 45). De mooie tentoonstelling werd VERLENGD tot 21 oktober 2005. (publ. MEUWESE).

AMSTERDAM, UB Amsterdam: *Pennekonst. Vijf eeuwen schoonschrijven in Nederland*. 23 september – 23 december 2005. Presentatie van de rijke kalligrafiecollectie van de Amsterdamse UB door dé specialist op het terrein, oud-conservator Ton Croiset van Uchelen. Zwaartepunt ligt op de zeventiende eeuw. Info: www.uba.uva.nl/actueel/tentoonstellingen.cfm.

ANTWERPEN, Museum Plantin-Moretus: *Blind bestempeld en rijk verguld: boekbanden uit zes eeuwen bewaard in het Museum Plantin-Moretus*. 15 oktober 2005 – 15 januari 2006. Over methodische, esthetische en historische aspecten van boekband, aan de hand van eigen bezit en bruiklenen uit binnen- en buitenland. Getoond worden ook 'echte' Plantijn-banden. Samengesteld door Elly Cockx-Indestege en Jan Storm van Leeuwen. Met publ. (24; in Frans of Nederlands; zie Bif. 47).

TER APEL, Kloostermuseum: *Rijkdom in eenvoud. Laatmiddeleeuwse handschriften uit klooster Soeterbeeck*. 21 januari 2006 tot ca. Pinksteren. Eerder te zien in NIJMEGEN.

APELDOORN, Paleis het Loo: *Een bloemlezing uit de boekenverzameling van Het Loo*. 8 oktober 2005 – 19 maart 2006. De meest opmerkelijke werken uit de museale collectie van het Paleis.

BRUSSEL, Bibliotheca Wittockiana: Februari-maart 2006: *De Nederlandse boekband uit de achttiende eeuw* (titel en data voorlopig). Presentatie resultaten van langdurig onderzoek door Jan Storm van Leeuwen. Binnenkort ook in boekvorm gepubliceerd.

CAMBRIDGE, University Library, Fitzwilliam Museum: *The Cambridge illuminations. Ten centuries of book production in the medieval West*. 26 juli – 10 december 2005. Info: www.fitzmuseum.cam.ac.uk/exhibitions/cifurther_info.html. Met publicatie (zie BINSKI) en CONGRES (dec. 2005).

DEVENTER, Historisch Museum Deventer & Stadsarchief en Athenaeum-bibliotheek: *'Van de bovenste plank'. 20 jaar bijzondere aanwinsten SAB*. 23 september 2005 – 8 januari 2006. Met publicatie (19,90) en lezingen-programma.

Info: <http://www.sabdeventer.nl/tentoonstellingen/bovensteplank/>.

KEULEN, Universitäts- und Stadtbibliothek: *Schätze aus der Einbandsammlung*. 22 september – 20 december 2006. Van vijftiende eeuw tot heden. Met publ. (zie BOEFF).

LEEWARDEN, Tresoar: *De Franeker Academiebibliotheek in de zeventiende eeuw*. 10 september – 10 oktober 2005. Naar aanleiding van colloquium en publicatie over catalogi tot 1694 (zie WIERDA).

LOS ANGELES, J. Paul Getty Center: *Painted prayers: medieval and Renaissance books of hours from the Morgan Library*. 18 oktober 2005 – 8 januari 2006. Met publicatie (zie KREN).

NEW YORK, Public Library: *The Gutenberg Bible*. 25 maart 2004 – 31 december 2005. Info: www.nysl.org/research/calendar/.

NEW YORK, Public Library: *The splendor of the Word: medieval and Renaissance manuscripts at the New York Public Library*. 21 oktober 2005 – 11 februari 2006. Toont 100 belangrijke handschriften uit de grootste ongekatalogiseerde verzameling van America. Met publ. (zie ALEXANDER).

NEURENBERG, Germanisches Nationalmuseum: *Die Anfänge der europäischen Druckgraphik: Holzschnitte des 15. Jahrhunderts und ihr Gebrauch*. 15 december 2005 – 19 maart 2006. Co-productie met NGA te Washington biedt fascinerende blik op de vroege geschiedenis van gedrukte prenten en hun gebruik (zie WASHINGTON en PARSHALL).

NIJMEGEN, Museum Het Valkhof: *De gebroeders Van Limburg. Nijmeegse meesters aan het Franse hof (1400-1416)*. 30 augustus – 20 november 2005. Info: www.museumhetvalkhof.nl/gvl_templates/. Met publ. (zie DÜCKERS) en vele activiteiten (zie ook CONGRESSEN).

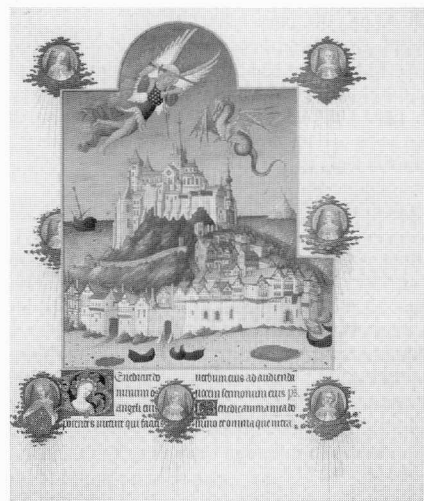
NIJMEGEN, Museum Stratemakerstoren: *Rijkdom in eenvoud. Laatmiddeleeuwse handschriften uit klooster Soeterbeeck* (thans bewaard in UB Nijmegen). Nadien te zien in TER APEL. Met publ. (zie KIENHORST).

PARIJS, Bibliothèque nationale de France: *Le bestiaire dans l'enluminure médiévale*. 11 oktober 2005 – 8 januari 2006 (reist nadien nog door Frankrijk). Met website: <http://expositions.bnf.fr/bestiaire/index.htm> en publ. (zie TESNIÈRE).

UTRECHT, Museum Catharijneconvent: *De Kruistochten*. 3 september 2005 – 8 januari 2006. Combinatie van historische voorwerpen & replica's belicht dit historische fenomeen vanuit verschillende religies. Met publ.

WASHINGTON, National Gallery of Art: *Origins of European print-making: 15th-century woodcuts and their public*. 4 september 2005 – 27 november 2005. In samenwerking met GNM te NEURENBERG (zie daar).

WOLFENBÜTTTEL, Herzog August Bibliothek: *'Gotts Verhengniss und seine Strafe' – Seuchen*. 14 augustus – 13 november 2005. Met catalogus.

Sint Michael verslaat de draak. Op de achtergrond de Mont Saint-Michel. Miniatuur van gebroeders Van Limburg, ca. 1411/12-1416. (Chantilly, Musée Condé Ms 65, fol. 195r). Zie DÜCKERS, vgl. NIJMEGEN

NIEUWE EN AANGEKONDIGDE
LITERATUUR

ALEXANDER, Jonathan J.G., Jim H. Marrow & Lucy Freeman-Sandler, *The Splendor of the Word*. Turnhout, Brepols, 2005. 420 pp., ill. in kleur. \$ 65, bij de tentoonstelling te NEW YORK \$ 55.

ALEXANDRE, Jean-Louis, Guy Lanoë e.a. (eds.), *Reliures médiévales des bibliothèques de France. 3: Médiathèque d'Orléans* (Reliures médiévales des bibliothèques de France, 3). Turnhout, Brepols, 2004. 318 pp., ill., CD-Rom. ISBN 2 503 51192 9.

AREFORD, David S. & Nina A. Rowe (eds.), *Excavating the medieval image: manuscripts, artists, audiences*. Essays in Honor of Sandra Hindman. Aldershot / Burlington, Vt., Ashgate, 2004. 343 pp., ill. ISBN 0 754 63143 5. £ 50.

BINSKI, P. & S. Panayotova (eds.), *The Cambridge Illuminations. Ten Centuries of Book Production in the Medieval West*. Leuven, Brepols, 2005. 416 pp., ill. in kleur. ISBN 1 872501 59 1. 75. Bij tentoonstelling te CAMBRIDGE.

BOEFF, Régine (ed.), *Schätze aus der Einbandsammlung der Universitäts- und Stadtbibliothek Köln* (Schriften der USB, 15). Keulen, USB, 2005. 116 pp., ill. ISBN 3 931596 28 1. Verscheen bij tentoonstelling t.g.v. 10e jaarvergadering van de AEB (Arbeitskreis für die Erfassung und Erschließung historischer Einbände). Zie KEULEN.

BOLLMANN, Annette Maria, *Frauenleben und Frauenliteratur in der Devotio moderna: volkssprachige Westembücher in literarhistorischer Perspektive*. Groningen, 2004. IX, 692 pp. Voortreffelijk proefschrift (RuG) waarin zusterboeken in literair-, cultuur- en godsdiensthistorische context worden geplaatst. Te bestellen bij auteur: a.m.bollmann@rug.nl.

BOYLE, Leonard E. (†) & Pierre-Marie Gy (eds.), *Aux origines de la liturgie dominicaine: le manuscrit Santa Sabina XIV L 1*. (Coll. de l'École française de Rome, 327). Paris, CNRS, 2004. 460 pp., ill., geb. ISBN 2 271 05632 2. 55.

COATES, Alan, Kristian Jensen, Cristina Dondi, Bettina Wagner & Helen Dixon, *A catalogue of books printed in the Fifteenth Century now in the Bodleian Library*. Oxford, UP, 2005. 6 delen (3088 pp.), geb. ISBN 0 19 951373 2. Introductieprijs 600. Op voortreffelijke en met vele registers en overzichten ontsloten collectie.

COLLECTIE *middel nederlandse en latijnse geestelijke liederen (ca. 1500)*. Ed. B. Bouckaert e.a. Facsimile en transcriptie van en wetenschappelijke inleiding bij handschrift Brussel, Koninklijke Bibliotheek Albert I, ms. II 270, ff. 121r-144v (*Monumenta Flandriae musica*, 7). Neerpelt, Alamire / Leuven, Alamire Foundation, 2005. 2 vols., 132 en 52 pp. ISBN 90 6853 168 9. 70.

DEREZ, Marc, Guido Langouche en Anne Verbrugge (eds.), *De Celestijnen-priory te Heverlee. Van klooster tot bibliotheek*. Universitaire Pers Leuven, 2005. Luxe uitgave, geb., 160 pp., ill., geb. ISBN 90 5867472 X. 50. Over een van de prachtig gehuisveste campusbibliotheken; met bijdrage van Chris Coppens over de voormalige bibliotheek van het Heverleese Celestijnenklooster. Ook in Engels: *The Celestine Priory at Leuven. From Monastery to Library*. ISBN 90 5867473 8. (zelfde prijs).

DEROLEZ, Albert *Die komputistischen Tafeln des Liber floridus [Gent, Universitätsbibliothek, 92] (Mitteilungen und Verzeichnisse aus der Bibliothek des bischöflichen Priesterseminars zu Trier, 16)*. Trier, Paulinus, 2003. 48 pp., ill. ISBN 3 7902 0172 3.

DÖRING, Detlef, *Die Neuzeitlichen Handschriften der Nullgruppe (Ms 01201 - 01518)* (Katalog der Handschriften der Universitäts-Bibliothek Leipzig. Neue Folge, Bd I, Teil 4). Wiesbaden, Harrassowitz, 2005. 210 pp., regs., geb. ISBN 3 447 05205 8. 98. Opmerkelijk snel afgewikkeld project met een schat aan informatie voor centraal-Europese geleerden- en universiteitsgeschiedenis (sinds 2000 al het vierde en afsluitende boekdeel, op basis van zijn voorwerk in de jaren 1982-1990).

DÜCKERS, Rob & Pieter Roelofs (eds.), *De Gebroeders van Limburg. Nijmeegse meesters aan het Franse hof (1400-1416)*. Gent, Ludion, 2005. 448 pp., ill. Boek is in het Nederlands, Frans en Duits leverbaar. ISBN (Ned.) 9 0 5544 576 2 (pb.) en 90 5544 593 2 9 (geb.). 50 (tijdens tentoonstelling 34,50). Schitterende bundel en catalogus bij formidabele expositie (zie NIJMEGEN).

FIORILLA, Maurizio *Marginalia figurati nei codici di Petrarca* (Biblioteca di 'Lettere Italiana, 65). Firenze, Olschki, 2005. 98 pp., ill. in kleur. ISBN 88 222 5426 0. 19.

The FIRST writing, script invention as history and process. Ed. Stephen D. Houston. Cambridge, Cambridge University Press, 2004. 417 pp., ill. ISBN 0 521 83861 4. 50.

FOERSTER, Hans *Abriss der lateinischen Paläographie*. Derde druk, vermeerderd met het hoofdstuk 'Die Schriften der Neuzeit' door Thomas Frenz (Bibliothek des Buchwesens, 15). Stuttgart, Hiersemann, 2004. 363 pp., ill. ISBN 3 777 20410 2. 98.

FRANZ, Günther (ed.), *Der Egbert Codex. Das Leben Jesu. Ein*

Höhepunkt der Buchmalerei vor 1000 Jahren. Handschrift 24 der Stadtbibliothek Trier. Luzern (Faksimile Verlag)-Darmstadt (Wissenschaftliche Buchgesellschaft), 2005. [geen ISBN]. In de Stadtbibliothek TRIER wordt het handschrift zelf tentoongesteld tot 8 januari 2006.

FREEMAN-SANDLER, Lucy, *The Lichenthal Psalter and the manuscript patronage of the Bohun family* (Studies in Medieval and Early Renaissance Art History, 38). London, Harvey-Miller Publishers, 2004. 180 pp., ill. ISBN 1 872501 13 3. 90.

GAMPER, Rudolf & Matthias Weishaupt (eds.), *Sammlung Carl Meyer in der Kantonsbibliothek Appenzell Ausserrhoden in Trogen. Katalog der Handschriften und der Drucke bis 1600*. Dietikon-Zürich, Urs Graf Verlag, 2005. 208 pp., ill. in kleur, geb., met CD-rom. ISBN 3 85951 243 9. CHF 134. Ontsluit op een aantrekkelijke manier opmerkelijke, vrijwel onbekende collectie van verzamelaar Meyer (1873-1947).

GEHIN, Paul (ed.), *Lire le manuscrit médiéval: observer et décrire*. (Collection U), Paris, Armand Colin, 2005. 286 pp., ill. ISBN 2 200 26978 1. 24. Behandelt diverse aspecten van het handgeschreven boek uit de Middeleeuwen, gepresenteerd door specialisten van het IRHT te Parijs.

GIOVANNINI, A. *De tutela librorum. Die Erhaltung von Büchern und Archivalien*. Derde, verbeterde en vermeerderde druk. Genève, IES, 2004. 607 pp., ill., fig. ISBN 2 88224 065 1.

HERMANS, Jos.M.M. & Marc Nelissen (eds.), *Charters of Foundation of the Universities of the Coimbra Group*. Second, revised edition. Leuven, University Press, 2005. 152 pp., ill. kleur, geb. ISBN 90 5867 474 6. 50. Verzorgde uitgave met inleiding over oorsprong en ontwikkeling van universiteitsstichtingen en bullen, aan de hand van stukken uit en over 37 universiteiten, van Bologna en Oxford tot Praag, Kraków, Thessaloniki en Tartu, vanaf ca. 1088 tot 1948; bevat ook afb. en volledige teksten.

HOFTIJZER, Paul G., O.S. Lankhorst en H.J.M. Nellen (eds.), *Papieren betrekkingen. Zeventwintig brieven uit de vroegmoderne tijd*. Nijmegen, Van Tilt, 2005. 312 pp., ill., geb. ISBN 90 77503 35 8. 24,90. Bijdragen van promovendi/promoti bij emeritaat van Hans Bots als hoogleraar in de 'Intellectuele betrekkingen tussen de West-Europese landen in de nieuwe tijd' te Nijmegen.

HOLKENRIED, Anke, *The Sibyll and Her Scribes. Manuscripts and Interpretation of the Latin Sybilla Tiburtina, c. 1050-1500*. Aldershot, Ashgate, 2005. ca. 200 pp., ill., geb. ISBN 0 7546 3375 6. £ 45. Intrigerende tekst uit Oudheid in context van middeleeuwse transmissie bekeken.

KARL der Große und seine Gelehrten. Zum 1200. Todesjahr Alkuins († 804). Catalogus bij de tentoonstelling in de Stijfbsbibliothek van St. Gallen (22 december 2003 - 13 november 2005). Ed. E. Tremp e.a. St. Gallen. Verlag am Klosterhof, 2004. 144 pp., ill. ISBN 3 906616 65 7.

KIENHORST, Hans e.a., *Rijkdom in eenvoud. Laatmiddeleeuwse handschriften uit klooster Soeterbeek* (Nijmeegse Kunsthistorische Cahiers, 11). Rotterdam (!), Nijmegen University Press, 2005. 146 pp., ill., deels kleur. ISBN 9057101637. 17,50. Diverse aspecten van vijftiende-eeuwse handschriften die tot in de twintigste eeuw in kloostergebruik bleven. Bij expositie in NIJMEGEN, nadien TER APEL.

KISSELEVA, Ludmilla & Patricia Stirnemann, *Catalogue des manuscrits médiévaux en écriture latine de la Bibliothèque de l'Académie des sciences de Russie de Saint-Petersbourg* (Documents, études et répertoires, 73). Paris, CNRS, 2005. 240 pp., ill. ISBN 2 271 06264 0. 45. Deze uitgave vervangt de in 1978 in het Russisch verschenen catalogus van 129 hss uit Nederlanden en Vlaanderen, Duitsland, Frankrijk en Italië.

KÖNINGSBERGER *Buch- und Bibliotheksgeschichte*. Uitgegeven door Axel E. Walter (Aus Archiven, Bibliotheken und Museen Mittel- und Ost-europas, 1). Keulen, Böhlau, 2005. 822 pp., ill. ISBN 3 412 08502 2. 59,90.

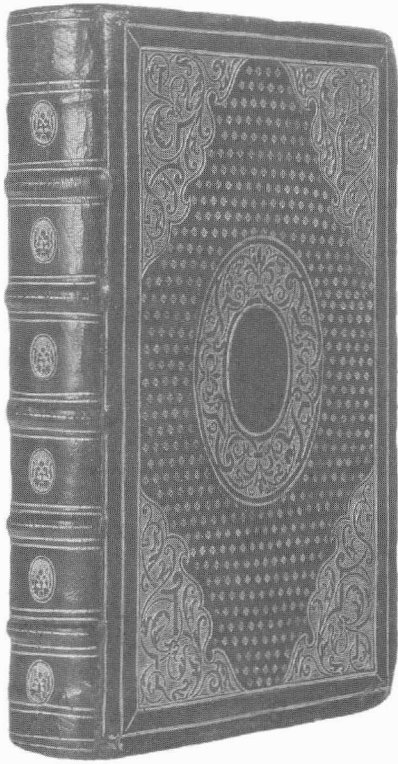
KREN, Thomas, Mark Evans, Janet Backhouse & Nancy Turner, *A Masterpiece Reconstructed. The Hours of Louis XII*. Los Angeles, J. Paul Getty Museum, 2005. 112 pp., ill. ISBN 13 978 0 89236 829 7. \$ 29,95. Bij tentoonstelling te LOS ANGELES.

KRÜGER, Nilüfer, *Von der Klosterdruckerei zur wissenschaftlichen Bibliothek. Das Michaeliskloster der Brüder von Gemeinsamen Leben in Rostock*. (Veröffentlichungen der Universitätsbibliothek Rostock, 134). Rostock, Universitätsbibliothek, Schriften-Tausch, 2004. 45 pp., ill.

LEMAIRE, J-C., *Les reliures médiévales des manuscrits de la Bibliothèque municipale de Lille*. Lille, Université Charles de Gaulle, Bibliothèque municipale, 2004. 150 pp., ill. ISBN 2 84467 063 6.

MAITRE, Claire (ed.), *Catalogue des manuscrits d'Autun*. Turnhout, Brepols, 2004. 950 pp., CD-rom. ISBN 2 503 51708 0. 110. Vervanging van de gebrekkige catalogus van Guilielmo Libri uit 1894, waarin 220 middeleeuwse en 420 moderne handschriften zijn beschreven die worden bewaard in de 'Bibliothèque municipale' en de 'Société Eduenne'.

MAITRE, Claire, *Graduel de l'abbaye royale de Saint-Denis: début XIe siècle: Paris, Bibliothèque Mazarine, manuscrit 384*. Arles, Actes Sud, 2005. Facsimile. 192 pp., ill. ISBN 2 7427 5518 7. 30. Te koop via: librairie@actes-sud.fr.

Vergulde boekband, te zien in ANTWERPEN.

MARROW, James H. & M. Logutova, *Liber Precum. Vollständige Faksimile-Ausgabe der Handschrift Ms. Lat. O.v.l. 206 der Russischen Nationalbibliothek in St. Petersburg* (Codices Selecti, CVIII). 2. Graz, ADEVA, 2003 delen (facsimile en commentaardeel). Facsimile van een rijk verlicht Latijns gebedenboek uit Keulen, ca. 1485-1490, met commentaar in Duits en Engels.

MARROW, James H., *Pictorial invention in Netherlandish Manuscript Illumination of the Late Middle Ages: The Play of Illusion and Meaning*. (Corpus of Illuminated Manuscripts, 16, Low Countries Series II) Leuven, Peeters, 2005. 54 pp., ill. ISBN 90 429 1615 X. 30. Stimulerende combinatie van beelden in diverse handschriften-context.

MAZAL, Otto & K. Mittendorfer *Inkunabelkatalog ÖNB A-B* (Österreichische Nationalbibliothek Wien. Inkunabelkatalog, 1). Wiesbaden, Reichert, 2005. 792 pp. ISBN 3 89500 386 7. 248.

MÄZENATENTUM für Bibliotheken. *Philantropy for libraries*. Ed. Peter. Vodosek e.a. (Wolfenbütteler Schriften zur Geschichte des Buchwesens, 39). Wiesbaden, Harrassowitz, 2005. 304 pp. ISBN 3 447 05159 0. 69.

MEUWESE, Martine (ed.), *King Arthur in the Netherlands*. Amsterdam, In de Pelikaan, 2005. 72 pp., ill. kleur. Bestellen: bph@ritmanlibrary.nl. Heel verzorgde publicatie bij expositie in AMSTERDAM.

MIELLE de Becdelièvre, D. *Prêcher en silence. Enquête codicologique sur les manuscrits du XIe siècle provenant de la Grande Chartreuse*. (CERCOR, Travaux et recherches, 17). Saint-Etienne, Publications de l'Université Jean-Monnet, 2004. 589 pp. ISBN 2 86272 280 4.

MONTECCHI, G., *Il libro nel Rinascimento*. Volume secondo. *Scrittura, imagine, testo e contesto* (I libri di Viella, 48). Roma, Viella, 2005. 228 pp., ill. ISBN 88 8334 155 4. 20.

NEBBIAI, Donatella, *La Bibliothèque de l'abbaye Saint-Victor de Marseille XIe - XVe siècle*. (Documents, études et répertoires, 74). Paris, CNRS, 2005. 341 pp., ill., geb. ISBN 2 271 06327 2. 55. Mooie studie over de collectie van zeer oude (vijfde-eeuwse) abdij in Zuid-Frankrijk.

PARSHALL, Peter W. & Rainer Schoch (eds.), *Origins of European Printmaking. Fifteenth-Century Woodcuts and Their Public*. New Haven, Yale UP, 2005. xii + 372 pp., ill., geb. Regs. ISBN 0 300 11339 0 (eng. editie), \$65. ISBN 3 936688 08 7 (duitse ed.). Voortreffelijke bundel bij expositie in WASHINGTON en nadien NEURENBERG.

POWITZ, G., *Handschriften und frühe Drucke. Ausgewählte Aufsätze zur mittelalterlichen Buch- und Bibliotheksgeschichte* (Frankfurter Bibliotheksschriften, 12). Frankfurt am Main, Klostermann, 2005. 230 pp., ill. ISBN 3 465 03423 6. 19.

PROVENIENZFORSCHUNG. De lezingen van het gelijknamige Arbeitsgespräch in de HAB te Wolfenbüttel in 2002 verschenen in de *Wolfenbütteler Notizen zur Buchgeschichte* 29 (2004), 1-2; de aflevering is apart leverbaar via de uitgeverij, Harrassowitz in Wiesbaden, ISSN: 0341-2253. 60. <http://www.harrassowitz-verlag.de/>

PULLIAM, H., *Word and image in the Book of Kells*. Dublin, Four Courts Press, 2005. 232 pp., ill. ISBN 1 85182 925 3. 55, \$ 55.

RAFFEL, Eva, *Illustre Gäste. Die Weimarer Inkunabelsammlung in der Badischen Landesbibliothek. Katalog zur Ausstellung*. Karlsruhe, Badische Landesbibliothek, 2005. 112 pp., ill. in kleur, geb. ISBN 3 89065 055 4.

15. Sedert april 2004 wordt een wetenschappelijke catalogus gemaakt van de ca. 450 incunabelen uit de Herzogin Anna Amalia Bibliothek te Weimar, een collectie die vrijwel onbekend was. De boeken waren in Weimar afwezig tijdens de grote brand op 2 september 2004 (vgl. Bif. 44). Een eerste kennismaking in deze kleine maar verzorgde publicatie.

RINASCIMENTO virtuale – *Digitale Palimpsestforschung. Rediscovering Written Records of a Hidden Cultural Heritage. Perspektiven des Netzwerks in den Beitrittsländern Mittel- und Osteuropas und in angrenzenden Staaten*. Berichtband der Konferenz des Netzwerks Rinascimento Virtuale zur Digitalen Palimpsestforschung, 28.-29. Juni 2002, Bratislava. Ed. D. Harlfinger. Bratislava, Filozofická Fakulta Univerzity Komenského, 2002. 155 pp., ill.

SCHÄTZE aus den Bibliotheken Nordrhein-Westfalens. Tentoonstellingscatalogus, uitgegeven door het Verband der Bibliotheken. Weilerswist, Landpresse, 2005. 184 pp., ISBN 3 935221 49 5. 30.

SCIPIONI, S., *Codici umanistici di Gellio* (Filologia medievale e umanistica, 1). Roma, Edizioni di storia e letteratura, 2003. 152 pp. ISBN 88 8498 107 7.

SHEPARD, D., *Introducing the Lambeth Bible. A Study of Text and Imagery*. Turnhout, Brepols, 2004. ca. 320 pp., ill., geb. ca. 105. ISBN 2-503 51511 8. Studie van de tweedelige Lambeth Bible naar tekstuele opmaak en verlichting. Tevens resultaten van onderzoek naar tekst en beeld in meer dan honderd Engelse en continentale romaanse bijbels.

SIDER, David, *The Library of the Villa dei Papiri at Herculaneum*. Los Angeles, J. Paul Getty Museum, 2005. 128 pp., ill. ISBN 13 978 0 89236 799 3. \$ 40.

SYBRANDY, Sybren, *Libben en wurk fan Aegidius Radaeus, de earste printer fan de akademy te Frjentsjer* (Minsken en Boeken, 25). Leeuwarden, Fryske Akademy, 2005. 72 pp., ill. 18. Radaeus was 1586-1613 de eerste academiédrukker van Franeker (gesticht 1585).

TESNIÈRE, Marie-Hélène, *Bestiaire médiéval. Enluminures*. Paris, BnF, 2005. 20 pp. + 140 ill. 40. Bij expositie, zie PARIS.

TOCK, B.-M., *Scribes, souscripteurs et témoins dans les actes privés en France (VIe – début du XIe siècle)* (ARTEM, 9). Turnhout, Brepols, 2005. 490 pp., ill. ISBN 2 503 51628 9. 60.

VLIET, Rietje van, *Elie Luzac (1721-1796. Boekverkoper van de Verlichting*. ca. 704 pp., ill. Nijmegen, Van Tilt, 2005. ISBN 90 77503 37 4. ca. 39,90. Dissertatie over eigenzinnige, internationaal opererende Leidenaar.

WIERDA, L.S., 'Armamentarium totius sapientiae' – *Een arsenaal voor alle wetenschap. De Franeker academiebibliotheek in de zeventiende eeuw*. Leeuwarden, Fryske Akademy, 2005. 423 pp., enkele ill. ISBN 90 6171 982 8. 35. Cumulatieve becommentarieerde uitgave van catalogi tot 1691-1694, met aantekeningen over bewaarde exemplaren (ca. 95 % van 1770 boekdelen), diverse appendices en registers (o.m. bezitters en schenkers) en voorzien van inleiding over geschiedenis en context.

WILLIMAN, Daniel & Karen Corsano, *Early provenances of Latin manuscripts in the Vatican Library* [Bibliotheca Apostolica Vaticana]: *Vaticani, Latini and Borghesiani (Studi e testi, 405)*. Città del Vaticano, Bibliotheca Apostolica Vaticana, 2003. 203 pp. ISBN 88 210 0734 0. 25.

WITTEK, Martin, *Inventaire des manuscrits de papier du XVe siècle, conservés à la Bibliothèque Royale de Belgique et de leurs filigranes. III: Manuscrits Datés (1461-1480)*. Bruxelles, KBR, 2005. 2 delen, 516 pp., ill. (nagetekende watermerken). ISBN 92 87093 153 0. Sedert zijn emeritaat in 1990 begon de oud-hoofdconservator van de KB te Brussel energiek aan het ontsluiten van de watermerken in de gedateerde handschriften van de KBB. Sinds 2001 verschijnen de delen in hoog tempo.

CONGRESSEN EN EVENEMENTEN

TECHNISCHE ASPECTEN VAN HANDSCHRIFTEN

In Córdoba is op 6-8 oktober 2005 een internationaal congres over 'Craft treatises and handbooks: the dissemination of technical knowledge in the Middle Ages'. Een bundeling van de bijdragen is voorzien. Info: ca1collr@uco.es.

RELIGIEUZE LEESCULTUUR IN NEDERLAND

Op 14 oktober 2005 organiseerde de afdeling Handschriften en Oude Drukken / Studiecentrum voor Protestantse Boekcultuur van de VU Amsterdam een symposium getiteld 'Omgang met vrome teksten. Religieuze leescultuur in Nederland'. Informatie odr@ubvu.vu.nl.

HANDSCHRIFTEN CATALOGISEREN IN INTERNATIONAAL PERSPECTIEF 24-26 oktober 2005 is in de Bayerische Staatsbibliothek te München het eerstvolgende (driejaarlijkse) internationale congres van de zgn. 'Handschriftenbearbeiter', te weten de mensen die bezig zijn met de wetenschappelijke ontsluiting van middeleeuwse handschriften. Info bij dr Bettina Wagner: bettina.wagner@bsb-muenchen.de, programma en aanmelding via <http://www.bsb-muenchen.de/hsstagung/index.htm>.

GEBROEDERS VAN LIMBURG

Op 17 en 18 november 2005 wordt in Nijmegen een congres georganiseerd rond deze beroemde zonen van Nijmegen: *The Limbourg Brothers. Nijmegen Masters at the French Court 1400-1416*. Programma en aanmelding: mhv@museumhetvalkhof.nl.

BOEKVERLUCHTING

Op 8 – 10 december 2005 is de 'Cambridge Illuminations Conference' gepland, een groot evenement ter afsluiting van dito expositie ter plaatse. Cf. <http://www.crash.cam.ac.uk/events/2005-6/camiluminations.html> voor info en aanmelding dr Stella Panayotova (sdp26@cam.ac.uk).

BOEKGESCHIEDENIS

Tegeijk met het voornoemde congres wordt het tweede lustrum van de Vlaamse Werkgroep Boekgeschiedenis gevierd met een studiedag waar uiteenlopende tradities van de boekgeschiedenis in dialoog treden met recent onderzoek in Vlaanderen en Nederland. 'Boekgeschiedenis in het kwadraat, Context en Casus' zal op 9 december 2005 plaats vinden in het Paleis der Academiën te Brussel. Nadere informatie en aanmelding via Maartje De Wilde, maartje.dewilde@ua.ac.be

TEKST EN BEELD IN EMBLEEMBOEKEN

De Bibliographical Society of America roept op tot het insturen van papers voor de 14de jaarlijkse conferentie van de Society for the History of Authorship, Reading, and Publishing (SHARP), die gehouden wordt in Den Haag, van 12 tot 14 juli 2006. Sprekers dienen lid te zijn van zowel BSA als SHARP wanneer zij zich registreren voor de conferentie. Abstracts (maximaal 150 woorden) en korte cv's moeten worden gestuurd naar Michael Laird (bibliograoh@verizon.net) en James N. Green (jgreen@librarycompany.org). Voor meer informatie over SHARP zie www.sharpweb.org.

DISPLAYING BYZANTIUM

In het Institute of Education te Londen vindt van 20 tot 26 augustus 2006 het XXIe International Byzantine Congress plaats. De titels van enkele lezingen zijn al bekend: 'Instrumenta studiorum' door W. Brandes; 'Words on the page' door J. Lowden; 'Words inscribed' door M. Lauxtermann; 'Words for retrieval' door B. Mondrain. Informatie via professor Anthony Bryer (Bryer@compuserve.com) of op www.byzantinecongress.org.uk.

V A R I A

UIT BIBLIOTHEKEN

BRUSSEL

Onlangs is een officiële opvolger benoemd voor Pierre Cockshaw, een positie die jaren werd waargenomen door dr. Raphaël De Smedt. De historicus Patrick Lefevre (52), sedert tien jaar aan het hoofd van het Legermuseum, is voor de duur van zes jaar de nieuwe hoofdconservator van de Koninklijke Bibliotheek van België. We wensen hem veel succes.

DEN HAAG

Per oktober 2005 werd drs Ed van der Vlist aangesteld als conservator handschriften aan de Koninklijke Bibliotheek te Den Haag – naast dr Anne Korteweg die in 2007 de KB zal verlaten.

BIFOLIUM is een informatieblad over activiteiten rond handschriften en oude drukken. Het bevat zoveel mogelijk gegevens over tentoonstellingen, catalogi, conferenties, workshops, bijeenkomsten van codicologen en bibliografen. Bifolium verschijnt tweemaal per jaar, in april en oktober. Een abonnement kost momenteel 10 per vier nummers (twee jaargangen), over te maken naar girorekening 33 50 785 (Postbank Arnhem-NL). Voor instellingen met gecompliceerde administratieve eisen is 10 per jaar verschuldigd. Na opgave van naam en adres bij de redactie ontvangt men een rekening of acceptgirokaart.

Mededeling voor onze abonnees in het buitenland: Omdat de kosten voor buitenlands betalingsverkeer buitensporig hoog uitvallen, vragen wij U om Uw betaling bij voorkeur zo te regelen dat de transferkosten voor Uw rekening komen. Voor internationaal bankverkeer is een referentie nodig naar IBAN: NL33 PSTB 0003 3507 85, BIC-CODE: PSTBNL21 tnv Bifolium, Afdeling Middeleeuwse en Renaissance Studies (MRS), RU Groningen, Groningen). Dank U.

Message for our Foreign subscribers: As the charges for collecting your subscription are very high (up to 7 – 10 or even more!), we would like to ask you to mention on your cheque or International PO-money order that the costs of transfer are yours. For international banking references to IBAN: NL33 PSTB 0003 3507 85, BIC-CODE: PSTBNL21 in the name of Bifolium, Department of Medieval & Renaissance Studies, PO Box 716, 9700 AS Groningen – The Netherlands are most helpful. Thank you.

Redactie: Jos.M.M. Hermans [+31] 50 3636114, fax: 3637263, j.m.m.hermans@rug.nl en W.C.M. Wüstefeld wwustefeld@zonnet.nl.

ROTTERDAM

Het *Erasmus Center for Early Modern Studies*, opgericht in 2005, is een initiatief van de Erasmus Universiteit Rotterdam en Bibliotheek Rotterdam. Deze laatste bezit een van de omvangrijkste Erasmusverzamelingen ter wereld. Een van de activiteiten van het Erasmus Center is de ontplooiing en coördinatie van activiteiten die gericht zijn op het behoud en gebruik van dit erfgoed. Hiertoe heeft het de kaartenbakken van de Bibliotheek, met een schat aan bibliografische beschrijvingen, referenties en tegenwoordige vindplaatsen, gedigitaliseerd en beschikbaar gesteld op zijn website, onder de naam Erasmus Online. Deze database is aangevuld met afbeeldingen van titelpagina's (vgl. <http://www.erasmus.org/>).

NIEUWE HOOGLERAREN

LEIDEN

Per 1 april werd dr A.H. (Adriaan) van der Weel benoemd op de 'Bohn'-leerstoel aan de Universiteit Leiden. De leeropdracht behelst de 'Moderne geschiedenis van het boek, met name in de negentiende en twintigste eeuw, en van de bedrijfseconomische en technische ontwikkeling van de boeken-sector'. Deze bijzondere leerstoel is ondergebracht bij de nieuwe master-opleiding 'Boek en Digitale Media' en is – inmiddels de negende – hoogleraar die werd benoemd door de Dr P.A. Tiele-Stichting. Deze leerstoel wordt gesponsord door uitgeverij Bohn Stafleu Van Loghum, ter gelegenheid van het 250jarig jubileum van uitgeverij / boekhandel Bohn, die zich 1752 te Haarlem vestigde.

AMSTERDAM

Met ingang van 1 september 2005 is dr F.J.M. (Frank) Huysmans benoemd tot bijzonder hoogleraar Bibliotheekwetenschap aan de Universiteit van Amsterdam. Deze leerstoel is ingesteld vanwege de Vereniging van Openbare Bibliotheken. Een van de centrale thema's in het onderzoek zal zijn hoe openbare bibliotheken hun rol als toegangspoort tot informatie en cultuur zullen (blijven) vormgeven, gelet op de veranderende behoeften in de maatschappij.

LONDEN

Per 1 december 2005 is Simon Eliot, hoogleraar in Reading, benoemd op de nieuw ingestelde leerstoel 'History of the Book' aan de University of London, de eerste leerstoel op dit gebied in het Verenigd Koninkrijk. Tegelijkertijd wordt professor Eliot benoemd tot algemeen redacteur van een meerdelige geschiedenis van Oxford University Press. Dit project biedt tevens onderdak aan vier postdocs.

NIEUW BESTUUR 'CIPL'

Tijdens het 15e congres van CIPL/APICES (Wenen, sept. 2005 – vgl. Bif. 45) is een nieuw bestuur van het 'Comité International de Paléographie Latine' gekozen. Stefano Zamponi (Florence) werd voorzitter, Marc Smith (Sorbonne, Parijs) vice-voorzitter en Eef Overgaauw (Berlijn) is nu schatmeester. Pamela Robinson (Londen) bleef secretaris. Het Moderamen van Apices bleef gelijk (tot de ledenvergadering in 2007 of 2008).

DIGITALIA

ZWITSERSE HANDSCHRIFTEN OP HET INTERNET

Zomer 2005 werd een website geopend over o.m. handschriften, catalogi, projecten en tentoonstellingen in Zwitserland. Vernieuwend zijn de sector en over handschriftenkunde, en de mogelijkheden tot bestemming van gotisch en humanistisch schrift. Zoals te verwachten is de site <http://www.codices.ch> meertalig toegankelijk. Details bij andrist@codices.ch.